

ACC. N:R M. 15818: 1-31.

Landskap: *Västergötland* Upptecknare: *Åke Johansson, Heid.*

Härad: *Kind* Berättare: *olika personer; se uppt. bla-*

Socken: *Ö. Frölunda* Berättarens yrke: *den baksida!*

Uppteckningsår: *1963* Född år *i*

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Bröllop och bröllopseder. s. 1-28.

*Avskrift av en släktbok fr. ett
bröllop i Henkeshult år 1797
ang. brudsvänker.*

s. 29-31.

LM F 52

22/3-63

BRÖLLOP OCH BRÖLLOPSSEDER. L.U.F.52.Kyrkbröllop.

Ingen av mina berättare eller jag själv har sett att någon annan än brudgummen själv har fört bruden in i kyrkan. Men det har omtalats här, så troligen har det också förekommit. Om någon annan än brudgummen, förde bruden in i kyrkan, var det i så fall brudens fader. Att bruden och brudgummen ej kommit i sällskap till kyrkan, utan först ha träffats utanför kyrkan strax före utsatt tid för vigseln, har inträffat här ett par gånger under min tid, som kyrkvaktmästare. Nu är det dock en 17-18 år sedan jag såg att detta har förekommit. Det har dock ej varit någon allmän sed här på orten. I äldre tid eller rättare den tid, som mina berättare kan minnas, var det ganska sällsynt med något kyrkbröllop här i socknen. Det var endast de rika och förnåma, som hade kyrkbröllop bland allmogen förekom det ej. Före ~~X~~ slutet av 30 talet och 40 talets början var det ganska sällsynt med kyrkbröllop här. Under 40 talets början-krigsåren-var det ganska vanligt. Det förekommer

även nu, men dock ej så allmänt, som under dessa år.

Vigselringar.

Vigselringar torde väl, åtminstone i det närmaste, varit allmänt förr i tiden. Det var ju så förr i tiden, att den fattiga klassen fick vara utan det mästa, även av nödvändiga ting. Jag har frågat mina berättare om de kände något fall, där brud och brudgum varit utan vigselringar, men det gjorde de ej. I regel var ringarna av guld. Möjligt är ju också att de som ej haft råd, att skaffa sig sådana ringar, hade sådana av en billigare metall. Mina berättare eller jag själv har ej hört omtalas, att lån av vigselringar har förekommit, men håller ej för otroligt att detta har förekommit. Det ligger nära till hands att tro, att ~~XX~~ detta har förekommit. Var båda kontrahenterna ytterst fattiga, och sådana var det många i gången tid, och ej hade råd att köpa sig ringar, ligger det nära till hands att tro, att lån har förekommit. Jag upprepar dock att något sådant fall ej är bekant. Bland de bredare folklagren var det vanligt att man hade en enklare billig vardagsring. Alla av landsbygdens befolkning, såväl manliga, som kvinnliga av den breda re befolkningsgruppen, hade i regel blott grovarbete att utföra.

Man var rädd om de bättre ringarna och köpte sig billigare att ha i sin dagliga gärning. Dessa vardagsringar, som kunde köpas av lanthandlarna och på marknader, var av olika utförande och till olika priser. Mor omtalar att de vardagsringar, som hon och far köpte kostade två kronor styck. Dessa var bredare och tunnare än deras vigselringar, och materialet torde ha varit mässing. Det fanns också en annan sort av sådana ringar här på orten, som salufördes för 50 öre styck. Dessa ringar kallades för "gicktringar", Dessa ringar var i första hand avsedda till vad hamnet anger, att lindra "gikt" värk. Dessa ringar var till sin form mera runda. De var tillverkade av något slag av metallplåt, ihåliga och fyllda med grönsalva. Det var alltså grönsalvan, som skulle vara bra för gikten, draga ut densamma. Många köpte dock dessa ringar för det billiga prisets skull och använde som vardagsring. Det fanns också de som var utan ringar i vardagslag.

Sporröl.

Sporröl i samband med att man gjorde insamling till prästen, torde ej ha varit brukligt här på platsen.

Takklädsel.

Någon takklädsel över brudparets plats vid bröllopsbordet, torde ej ha förekommit här. Särskild klädsel å bordet vid brudparets plats, brukade däremot att förekomma. Någon päll, som man höll över brudparet i kyrkan, har ej förekommit här, som någon nu kan minnas. Men både jag och mina berättare har läset om i böcker att sådant har förekommit.

Blosshållare.

Blosshållare torde ha använts utomhus till att lägga tjärved eller annat liknande lättbränt vedmaterial uti. Om detta varit brukligt här på orten vet jag ej något bestämt om, men det är troligt att så varit fallet för så långt tillbaks i tiden, innan marscaller var uppfunna. Å en gård här i kyrkbyn, som heter Lillegården - mina föräldrar och även jag bodde där åren 1914-38 - gifte sig dåvarande ägaren i januari 1918. Denne gårdsägare räknades till den tidens bättre, finare folk. Själva bröllopet var ej å gården de hade vigts å annan ort. Umgängesvännen och grannar hade å gården uppfört en äreport, samt i en allé, som går från landsvägen

fram till gården satt upp tänt marschaller. Dessa marschaller var hemmagjorda, var stora och brände ganska kraftigt. När brudparet anlände, skyggade hästarna och vägrade att gå-de var ej vana att se något sådant. Min far och en man till gick då för att leda hästarna i huvudet, men dessa var ändå så rädda och bråkiga att brudparet ej tordes att åka längre, de föredrog att stiga av och gå. Jag minns då att jag hörde talas om, att man för långt tillbaka i tiden hade använt tjärbloss vid s, k, kallade finare bröllop. Till dessa hade man då givetvis fått ha hållare av någon järnkonstruktion.

Bordsplacering.

I mera äldre tid, när prästerna intog en mera dominerande ställning, än vad senare och nu är fallet, skulle prästen om han var med på bröllopet, vilket han i regel var om han hade vigat brudparet, placeras intill brudparet. De regler som placeringen skedde efter i äldre tid, var i regel efter gästernas ~~XXXXXX~~ sociala ställning. Brudparets föräldrar och närmaste släkt skulle också ha en framskuten placering, för övrigt var det helt efter stånd och börd.

Att låta truga sig att gå till bords, var mycket vanligt här på orten förr, jag är ej helt säker på att det är riktigt helt borta ännu, men i så fall ligger det ej långt tillbaka i tiden. Det var vanligt, ej endast på bröllop, utan på alla kalas av skilda slag, som förekom, att det skulle krusas. Värdfolket fick ha noga reda på sina gästers rang och ställning, och bjuda dem till bordet därefter. Många gäster var besvärliga med detta trugandet, de skulle trugas och trugas om och omigen i det oändliga. Det fanns också de som tyckte, att de skulle ej gå först, utan föreslog andra. Om värdfolket då lydde denna uppmaning och dessa gick först, tyckte de som först blivit bjudna ej om detta, de ansåg sig då förbigångna, trots att de hade blivit bjudna först och "trugade" tillsagda flera gånger om. Vid kyrkvigslar av i dag, är det ofta att prästen och hans fru - om han är gift - blir bjudna till bröllopsmiddagen. Brudparets föräldrar, syskon och närmaste anhöriga är nu i regel placerade närmast brudparet, men prästen får också gärna en rätt framskuten placering.

Maträtter. Några precis bestämda maträtter förekom troligen ej.

Kött, fläsk, sylta och olika slag av korv och annan slaktmat, tor, de dock ha förekommit ganska rikligt. Det var sedvanligt att om det skulle bliva något större bröllop, slaktades det såväl nötboskap och grisar. Detta var givetvis förbehållet dem, som hade råd och tillgång till detsamma. Bland den fattigare allmogen blev bröllopen-om de nu gjorde några sådana-av enklare former. Om det var mycket folk och bröllopet skulle vara i tre dagar, kunde väl ej rätterna bliva lika rikliga de sista dagarna, som de första. "Sötost" torde vara en maträtt, som förekommit mycket här i äldre tid, vid olika slag av av kalas, såväl i de bättre, som sämre hemmen. Som tillskott till mathållningen, medförde gästerna också förning, detta var en allmän sed här förr. Om musiken brukade att spela när en ny rätt bars in, kan jag ej svara varken ja eller nej till. Bland allmogen förekom det ej. Det är dock möjligt att det har förekommit taffelmusik i de högre stånden, men detta har jag ej lyckats att få någon reda på. Att man skulle lämna kvar någon mat på sin tallrik vid bröllopsmiddagen, torde ej ha varit sed här. Om detta har ingen av mina berättare eller jag hört omtalas.

Gåvor till brudparet, präst, kokerska, musiken m, m.

I äldre tid torde det med säkerhet ha varit vanligt här på orten att samla in pengar och gåvor av olika slag, såväl till brudparet som till präst, kokerska, musiken och även till andra ändamål. Om detta har varit allmänt, så där mera helt kan jag ej bestämt ange. Musik och kokerska var det dock ganska allmänt att det förekom pengainsamling till. Att skramla till musiken var ganska vanligt här förr, såväl vid dansbanor, som vid bjudningar i hemmen. Att skramla pengar till musiken har förekommit i vissa fall och förekommer kanske i undantagsfall ännu i dag. Detta har jag varit med om på en 60 årsbjudning för blott 5 år sedan. Men detta tror jag var ett rent undantagsfall. De senaste 20 åren har jag varit med på rätt många 50-60-70 och 40 årsbjudningar, men det har alldrig förekommit mer än denna gång. Den som väckte förslaget och företog insamlingen, gjorde detta utan värdens vetskak. Hur värden upptog denna välvillighet vet jag ej, om han tyckte om det eller ej. Jag har fått låna en släktbok om en släkt här på orten, som kallar sig "Skillnabosläkten" i denna bok finns en förteckning om ett bröllop i denna släkt från år 1797. På detta

bröllop har det företagits en insamling till brudpar,spelman, de fattiga, lasarettet och kokerskan. Att döma efter dessa gåvor och pengar, som har skänkts till brudparet, tyckts det ha varit ett ganska förmöget bondhem och även gästerna ha varit frikostiga. Denna skogsgård, som vid den tidpunkt tycks ha varit ganska välmående, är sedan många år ödelagd. Ättlingar till den släkt som hade bröllop där 1797, bodde kvar där till omkring 1930 talet. Samma byggnad står ännu kvar. Sedan 1956 är den omhändertagen och vårdas av hembygdsföreningen här. Om jag gör en avskrift från denna släktbok om brudskänkerna från detta bröllop, kanske folklivsarkivet ^(kanske) att detta är onödigt mycke, men det kanske också kan vara användbart i något annat sammanhang. Jag gör denna uppteckning på särskilda papper, så ej något annat är upptecknat där.

Dans vid bröllopen.

Någon särskild bestämd dans eller danser torde ej ha förekommit vid bröllop. Man dansade de vanliga i orten förekommande danserna. Detta kunde dock bliva lite varierande beroende på gästerna, vilka danser de hade mest lust till att dansa. I äldre tid fanns det också vissa polker, hambo m, m, som hade benämningen, brudpolka brudhambo m, m,. Det ligger nära till hands att tro, att spelmännen med förkärlek spelade sådana stycken vid bröllop. Danserna vid bröllop har i stort sett varit desamma, som var brukligt för orten den tid, som bröllopet var. De har alltså följt tidens och modets utveckling. Fast jag tror knappast att det dansas tvist på ett bröllop av i dag, åtminstone ej om klädseln skall vara frack, och långa klädningar. I en viss mån har det varit sed att bruden skulle öppna dansen. Brudgummen och bruden - om nu båda kunde dansa - öppnade i regel dansen. Men om bruden eller brudgummen ej kunde dansa, vet jag ej om det var något bestämt om vem, som med någon av kontrahenterna, skulle öppna dansen. Något bestämt om att bruden skulle dansa med ^{alla} gästerna var och är det väl ej. Men ofta var det och är så ännu i dag. I äldre tid var det mycket så, att efter giftermålet, blev det ej så mycket dansat. Var det en brud

som hade rykte om sig att vara bra till att dansa, ville man gärna dansa med henne-kanske för den sista gången-kanske också för att blott visa sin artighet. Att dansa kronan av bruden, har också talats om här på orten. När jag frågar mina berättare om hur detta egentligen skulle gå till eller det av någon orsak, blott var ett talesätt. Det är ingen av dem, som kan lämna någon bestämd uppgift om detta. Berättaren Per Johansson tror att det varit så att någon vid ett bröllop dansat så våldsamt med bruden, att kronan trillat av, och att man sedan vid andra bröllop försökt att göra detsamma. Denna teori är väl till alla delar en möjlighet, men ingen av mina berättare kan dock bevisa, att det varit så. Själv tror jag mera på "att dansa kronan av bruden" har en annan grund. I äldre tid var det vanligt här på orten, att brudparet försvann från bröllopet så obemärkt, som möjligt. Ingen av gästerna, mer än någon, som var invigt, skulle veta när brudparet bröt upp från bröllopgården. Jag var själv med på ett bröllop för omkring en 15 år tillbaka. Detta brudpar hade beställt rum å ett hotell två mil härifrån. Jag körde då en taxi här, och var på för hand tillsagd att jag skulle köra dem dit på natten. Detta fick

jag ej tala om för någon. De försvann också från bröllopgården helt omärkt. Vid tillfällen, som bröllop och andra större familjära händelser, är det ännu många, som ännu följer gamla seder och bruk. "Att dansa kronan av bruden" tror jag, jag blott tror alltså, för jag har ej alls något bevis för det, har sin grund i detta, att ~~KRONAN~~ brudparet obemärkt försvunnit. Bruden tar väl då i regel av sig kronan, den som dansat med bruden sista gången före försvinnandet, har då på detta sätt dansat kronan av bruden. Att de gifta männen skulle slå ring om brudgummen medan ungarlarna skulle försöka att få tag i honom, torde ej ha förekommit här på orten, i så fall är det rätt längesedan. Det börjar att vara ganska ont om minnesgoda äldre berättare här på orten. Det är också ganska olika hur man har fäst sig vid gamla seder och bruk. Mycket blir, eller har blivit mycket omtalat från föräldrar till barn, sådant går mycket bra att få upplysning om. Det som har blivit mindre omtalat, är glömt och värre att få upplysning om.

Sängelag.

Att pojkar och flickor kommit överens om att stanna kvar över

natten eller rätten av natten efter ett bröllop eller någon annan bjudning, förekom här förr. Här på orten kallades dock ej detta "sängelag" det benämndes "att bädda syskonbädd". Om det var ungdomar, som hade lång väg att gå, om det inträffade dåligt väder, de hade dansat sig trötta m, m, kunde de fråga värdfolket om de fick stanna kvar och bädda syskonbädd på golvet. De kunde då få låna något täcke filt eller dyligt, som breddes ut på golvet och sedan lade de sig i kläderna. Var det under sommar eller förhösttiden alltså när det ej var för kallt, hände det också att de lade sig i en lada och bredde ut hö, som underlag. Vid större bjudningar som bröllop och dyligt, var det i regel så, att det kom också avlägsna släktingar, som skulle stanna kvar och man hade ej sängplats åt alla. Om det direkt betraktades som en skam för en flicka, som ej fick ligga bredvid en pojke vid ett sådant tillfälle, vet jag ej hur jag rätt skall uttrycka. I första hand var det så att man sökte den som man helst önskade att få ligga bredvid. Det kunde också vara så att det ej var lika många pojkar och flickor, då blev det så att några pojkar och flickor måste ligga bredvid varandra. Givetvis kunde det också inträffa att

det fanns någon flicka, som ingen pojke önskade att ligga bredvid och som på något sätt blev utstött från den gemensamma bädden var det givetvis en besvikelse. Hårda ord och gliringar var man mindre nogräknad med förr än nu, även bland ungdomen. Om det var någon som hade utseendet emot sig eller var något av efterbliven fick han eller hon höra detta på många sätt, och även på många sätt bliva till åtlöje. Sådant inträffade också med säkerhet vid sådana tillfällen, som när man bäddade "syskonbädd"

Att följa brudparet till sängs.

Att gästerna skulle följa brudparet när de gick till sängs, torde väl också ha förekommit, men det har ej varit någon regel. Att man satt en spräckt träsko under sängen för att få en dotter, har ingen av mina berättare eller jag hört talas om. Att brudsängen skulle bäddas på något särskilt sätt, och att någon särskild skulle bädda den, torde ej heller varit sedvanligt här. Det inträffade dock ~~äxx~~ och gör fortfarande att brudsängen blivit och blir bäddad på mångahanda underliga sätt. Detta och mångahanda upptåg av skilda slag i brudparets sängkammare, är ganska allmänt förekommande.

Detta med att hitta på en massa tokigheter av skilda slag i brudparets säng och sängkammare, förekommer nog mera nu än förr. Att bädda säck och andra liknande tilltag i brudsängen är ett av dessa lustigheter, som förekommit. Att låna väckarklockor, så man får rätt många, och ställa in dem att ringa med en kvart eller en halvtimmas tid emellan, har jag själv varit med om att anordna. De kan ställas under sängen, hängas fast i sängbotten, sättas in i skåp, vilka låses och nycklarna gömmas. Det är ej alltid att sådant händer, det beror mycket på brudparets ungdomsvänner och bekanta och vetskap om att det går att skoja med dem utan att såra. Rena tillfälligheter kan också giva upphov till skoj av liknande slag. Midsommardagen förra året var det ~~XXXXXX~~ kyrkbröllop här i Ö.Frölunda kyrka. Bruden var från en gård här i kyrkbyn och brudgummen från en annan plats, där båda hade sitt arbete. Det var dock för långt för dem att avresa dit efter bröllopsfästens slut, varför de skulle stanna kvar i brudens hem över det som var kvar av natten. Bröllopsfästen var här i Medborgarhuset. Detta användes också till regelbundna filmföreläsningar varje söndagskväll. I medborgarhusets foajé aficheras alltid nästkommande program.

Även utaför vid entrén brukar afichering att ske. Nu slumpade det sig så att nästkommande film var betitlad "oskuld i fara". Före fästens slut tog ett par ungdomar ned en sådan afich-dessa ungdomar var släktingar till bruden-fick låna nyckelen till deras rum, och lade denna affich i deras brudsäng.

Brudens klädsel.

Från mera äldre tider kan jag ej beskriva brudens klädsel. Mina berättare tillhör ättlingar av allmogefolket, och av dessa användes ej någon särskild bruddräkt i äldre tid. De skulle i regel vara klädda i en ny klädning, som de även kunde ha vid andra hög tidstillfällen. De hade alltså ej råd att skaffa sig en särskild bröllopsklänning. Det var nog det mäst vanliga här på orten att bröllopsklänningen var svart, åtminstone av ett ganska mörkt tyg. Frågan om hur längden den nu vanliga vita brudklänningen varit i bruk här på orten, är ganska svart att ge något tidsbestämt svar på. Det är möjligt att någon av den förnämre klassen haft vit brudklädning för rätt långt tillbaka, men detta har jag ej kunnat få någon bestämd uppgift på. Det var nog först under 20 talets

senare hälft, som den vita brudklädningen började att bli mera allmän. Ja allmän är nog ej det rätta yttrycket, för det var nog endast vid lite större bröllop, som denna klädning kom till användning även då. De som mera enkelt gifta sig, reste till prästens ämbetsrum för att vigas, och sedan mera i tysthet hade något av bjudning för de allra närmast anhöriga, hade även då och också under 30 talet, mörka klädningar.

Brudkronan.

Ö.F. Ölunda hade ej någon brudkrona förrän i slutet av 30 talet, jag tror att det ~~38~~ var 39, som den anskaffades. Sedan dess har de inom församlingen som villat ha den, fått låna. Som jag förut nämnde, så var det ej många kyrkvigslar här i äldre tid, om det ej har varit mera vanligt i så långt äldre tid, att det har blivit glömt av de gamla. En krona av myrten var ganska vanligt här i äldre tid, och förekommer ännu i dag. Av lingonris torde ej brudkronorna ha tillverkats. Både krona och krans förekom ej, blott ett av delarna. Det var nog ganska sedvanligt att om bruden var i något långt framskridet hävandeskap, så hade hon ej

krona. Ja det finns väl något som säger-av religiös eller annan uppfattning, att bruden ej skall bära krona, om hon ej är mö. Jag har läset om att vissa präster i äldre tid höll på, att kronan skulle vara ett tecken på att den som skulle bära den också skulle vara mö, och ej ville låna ut kronan till någon som de viste ej skulle uppfylla dessa krav. Men något sådant har jag ej hört talas om här på orten. Att kronan skulle se ut på annat sätt om bruden var med barn, torde ej ha förekommit här. Syntes det tydligt att de var med barn, brukade de ej ha krona, var det mera osynligt, ville de väl ej annonsera om det på detta sätt. En flicka som i äldre tid fick barn utan att vara gift, betraktades väl på ett helt annat sätt än i dag. I vissa fall, och av ^{del} en person betraktades det som skamligt. Att en flicka skulle bli lättare gift, som hade ett barn, en flicka som ej hade det, är nog i stort fel. Visserligen blev många av de flickor, även i äldre tid gifta, som hade ett barn, kanske också med någon, som de ville gifta sig med, men det fanns nog många också, som på grund av att de hade ett barn, fick gifta sig med någon, som de ^{ej} skulle ha gjort, om de ej hade haft ett barn. Som helhet får nog betraktas

att en flicka, som ej hade något barn, blev lättare gift, än den som hade ett barn eller fler. Någon regel att de unga ej gifte sig innan flickan var med barn, har det alldrig varit här på orten. Men om det var så att flickan var med barn, påskyndade detta i många fall de ungas giftermål. I sin helhet var det väl så, att en del flickor var med barn när de gifta sig, och andra var det ej. Så torde det ha varit sedan långa tider tillbaka, är det fortfarande, och torde väl också förbliva så. Vad denna sak beträffar har jag inget hört berättas om att det skulle vara något olika i några socknar runt här omkring. Det torde med säkerhet ha varit ganska så lika, tiderna igenom och nu.

Brudens lånade plagg.

Att en brud skulle ha något lånat plagg, även flera, var brukligt här förr, och i vissa fall är det brukligt även i dag. En peng i skon torde också ha förekommit, ~~XXXX~~ men var ej så vanligt, som något lånat plagg. Men varför bruden skulle ha detta, kan mina berättare ej bestämt säga. Men att det skulle betyda lycka för framtiden är de ganska eniga om. Men på vilket område, som de vän-

tat sig lycka av detta, om det var något speciellt eller mera allmänt, har jag ej lyckats att få upplysning om.

Att kläda bruden.

I äldre tid torde det ej ha varit någon särskild person, som skulle kläda en brud. I regel var det nog så, att det var någon av brudens närmaste släktingar, som gjorde detta. Något särskilt rum för brudklädsel har ej förekommit. Det skedde troligen i det rum, som flickan haft som sitt, före giftermålet. Att bruden sedan hon var färdigklädd endast fick spegla sig i ett fat vatten, har ingen av mina berättare eller jag hört talas om. Detta bruk torde med säkerhet ej varit brukligt här. Nu och sedan rätt många år tillbaka, är det brukligt att bruden klädes av någon hårfrisörskä.

Äreportar.

Äreportar har varit brukligt här på orten, såväl förr, som nu. Det är troligen ännu mera vanligt nu än förr, det är mera allmänt bland alla befolkningsgrupper. Förr var det i regel så att det var byalagen, som byggde äreportarna och några närmare vänner till

brudparet, som kanske bodde på en annan ort. På många platser är det kanske så fortfarande. Men detta med byalag har blivit ganska så mycket med omändringar på de senaste åren. Jag tar som ett exempel kyrkbyn här. Förr var det vanligt att hela byn var med i ett sådant lag i vad det gällde familjära sammanhang. Sedan början av 30 talet och mest nu de senaste åren har ~~KVM~~ här bygts så mycket här i byn, flyttat in så många nya familjer, så att något byalag i egentlig mening existerar ej längre här. Vid ett äreportsbygge av i dag, blir det i regel de närmaste grannarna, umgängesvänner, arbetskamrater, kamrater från olika föreningar m, m som deltagar. Ofta är det också så, att det får byggas två äreportar. En på bröllopgården, eller medborgarhuset om fästen är där, och en där brudparet skall bosätta sig. Man brukar då gärna bestämma om och göra en uppdelning av folket, så hälften går till varje plats. ~~XXXXXX~~ Under sommartiden brukas äreportarna att bindas utav ek eller björklöv, helst av ek, detta löv är lättast att binda och blir de vackraste äreportarna. När inget löv finnes bindes äreportarna av granris. Skalade granar eller björkar vid bröllopgården, har ingen av mina berättare eller jag

någonsin hört talas om föränn frågan därom i frågelistan.

Kockabränne.

Att ungdomen kom med kockabränne till bröllopgården, torde ej ha förekommit här, detta har vi ej heller hört talas om här. Björkdragning i samband med lysningsdagarna får jag också lämna lika negativa upplysningar om.

Pyntningen av bröllopgården.

Pyntningen av bröllopgården såväl förr, som nu, blir givetvis ganska olika, sommar och vintertid. Förr torde det dock i huvudsak varit så, att de som ej var tvungna till att gifta sig, vilken årstid det än var, valde sommar tiden. Förr i tiden var det, som allting annat då, en stor skillnad även av detta, om det var en rik eller en mindre rik eller fatig, ja de fattiga kunde väl över huvud taget ej göra något bröllop med fäst. Jag går en medelväg och försöker att göra en uppteckning om pyntningen från en vanlig bondgård här på orten, och då först sommartid. Som jag förut nämnt var det vanligt med en äreport, som sommartid var av löv.

Var gårdens mannbyggnad tillräckligt stor för gästernas antal och med ett större rum så även dansen kunde vara där, var man alltså inomhus med allt. Detta var dock sällan att byggnaden var så stor, och sommartid ville man gärna vara ute med dansen. Ofta dansade man då på en loge, om nu denna hade ett så bra golv, så att det gick att dansa på detsamma. Om man gjorde detta så brukade logen vara prydd med björkbuskar och kanske även andra lövträd. Om dansen var på logen, fick i regel också bröllopsåskådarna delta i dansen. Om ytrymmet ej var tillräckligt i byggnaden eller gästerna var ovanligt många, brukade man om bröllopet var under den varma tiden att bygga en lövsal i trädgården. Där kunde gästerna vistas om det blev för varmt inomhus, och även sitta där och äta och inta andra förfriskningar, vilket det i regel brukade att vara gott om i forna tiders bröllop. Man kunde också bygga en dansbana i trädgården eller på gårdsplanen, denna var då också i regel pyntad med löv och buskar. För en 10-12 år sedan var jag med på en bröllopsgård som åskådare. Det var en midsommarafton, där var byggt upp en lövprydd dansbana i trädgården, där också alla åskådarna blev tillsagda att få delta i dansen om de så

önskade. Inuti bröllopsgården var det pyntat med löv, vilda blommor och annat sommargrönt. Detta utförande kunde väl bli ganska olika allt efter var och ens förmåga, fantasi och skönhetssinne. Brudparets plats vid bordet var särskilt fint pyntat med blommor och grönt. En bröllopsgård under den kalla årstiden, fick givetvis ett annat utseende. Utvändigt kunde det då ej bliva mer än en äreport av granris. Om det ej var allt för kallt, hände det dock att dansen blev på logen "då utan någon pyntning". Inomhus blev det ej heller detsamma. Några köpta odlade blommor förekom nästan aldrig här förr. Man pyntade med lingonris, myrtengröna o, s, v, och så med ljus. Ljus hade man även på sommaren. Vad som angår resningen och bindningen av äreportarna, har jag vist på förhand upptecknat, jag vill dock tilläga att gårdens folk brukade att hjälpa till. Det trävirke, som går ^{äk} att bygga en äreport av fick gården och gårdens folk ordna med att det fanns tillhanda. Om det ej var nog av folk, hjälpte de också till med själva byggandet. Trävirket till en äreport kunde användas många gånger. Om det ordentligt togs tillvara och lades in, var det användbart flera gånger, förutsatt att det var lågom stort o, s, v.

Det hände alltså ett sådant träställ till en äreport kunde användas mer än på ett ställe. Med detta skulle uppteckningarna om bröllop och bröllops seder enligt frågelistan vara slut. I denna är det ej efterfrågat något om "åskådare". Här på orten har det varit och är en sed fortfarande att man brukar gå och "skåda brud". Eftersom jag själv tycker att detta hör samman med bröllop och bröllops seder här på orten, tar jag mig friheten att göra en kortfattad uppteckning om denna sed.

Skåda brud.

Såväl förr, som nu, är det en sed här på orten att man går och skådar brud. Med detta menas att det samlas mer eller mindre av folk, såväl unga, som gamla utanför bröllopgården- eller där, som bröllopsfästen försiggår. Man brukar att gå dit när man räknar med att middagen skall vara slut. Man ropar ut brudparet, detta tillrop, brudparet ut, brukar i regel att få upprepas flera gånger innan brudparet kommer ut. Meningen är att också alla bröllopgästerna skall följa efter brudparet ut- och musiken om sådan finns skall gå före brudparet och spela någon lämplig march. Någon

eller några ledare av åskådarna utbringa så ett leve för brudparet och alla åskådarna skall då hurra med. Är det många åskådare och det går livligt till kan det bliva en massa av tillrop och ett väldigt hurrande. Följande utrop och fraser är ganska vanliga, med hurrarop efter varje. Leve brudparet, leve de. För deras lycka och välgång, leve de. Må Ni länge leva o, s, v. Det inträffar också att man utbringa ett leve för alla bröllopgästerna. Leve hela brudstassen, brukar man då att ropa. Gästerna brukar också att utbringa ett leve för åskådarna. Om det kommer åskådare undan för undan, brukar brudparet att bliva utropat ett flertal gånger. Det brukar också förekomma att åskådarna tar sig friheten till att gå fram och se i fönstren, där brudpar och gäster befinner sig. Detta brukar ej i regel att tagas illa upp av värdfolket. Det brukar ej att förekomma att man har rullat gardiner för fönstren på en bröllopgård, det är alltså fritt att se in igenom desamma. Det är väl ej alla åskådare, som är ~~XX~~ sådär nyfikna, men det finns även sådana. Förr förekom det också ibland att åskådarna hittade på upptåg, som ej alltid var så tilltalande. Fast några särskilt grova upptåg har ej förekommit här, i så fall

endast i undantagsfall. Jag har dock läset om att sådant har förekommit mera allmänt på andra platser. Det hände dock på en gård här för ej så värst längesedan, att en del av åskådarna hade fått se att skafferifönstret stod öppet, och att det fanns spritvaror inom räckhåll genom fönstret. De tog av dessa, men blev också observerade innan de hade hunnit att få tag på så mycket, och det blev ej heller något rättsligt efterspel. Men skafferifönstret blev ordentligt stängt för den kvällen. Själv var jag en gång under mina uppväxtår med om att ett brudpar blev utropat, och när de kom ut, så försvann åskådarna utan att på något sätt ha hyllat dem. Detta var dock ej på något sätt renat att det skulle bliva så. Det var alltså ej någon sorts demonstration eller ogillande av brudparet. Saken var den att vi som var där var för unga och oerfarna. Det var på vårintern och dåligt väder och lite med åskådare. Vi ropade dock ut brudparet, och de kom, men då var det ingen, som ville eller kanske ej kunde leda de där vanliga lyckönskningarna. Vi stod kvar en stund och uppmanade varandra att övertaga ledarskapet, men det blev ingen, som vågade sig på detsamma. Det uppstod en pinsam tysthet, och efter en kort stund, sprang

vi därifrån. Först så skratta vi och hade roligt av intermesöt,
men så förstod vi att vi hade skämt ut oss. Detta med att skåda
brud, har varit mycket populärt här på orten och även ett uppskat-
tat nöje. Nu är det väl ej riktigt detsamma, som det var förr. Nu
är det i regel äldre och barn och ej så mycket av vuxen ungdom,
som förr. Förr när ungdomen ej hade samma möjligheter, som i dag
att åka till längre avlägsna platser för att dansa och till and-
ra offentliga nöjen, då var brudskådningen ett uppskattat nöje.
Som jag förut nämnt hände det också ofta att ~~XXXXXX~~ åskådarna
fick deltaga i dansen med bröllopgästerna. I min ungdom förekom
det också, att åskådarna blev bjudna på en bröllopssup. Ja det vor
ro väl ännu mera att uppteckna om detta att "skåda brud" men det
kanske också är nog, det är i varje fall en liten glimt av denna
sed, vid bröllop och bröllopsseder här på orten.

Bih. notens dotter Lexa vs. Anders

Från ett bröllop i Hulkeshult 1797. (Avskrift ur en släktbok)

Som minne av ett bröllop i Hulkeshult innehar jag följande förteckning över brudskänker och närvarande gäster som varit 65 givare och förmodligen en del med damer, som här ej vidare nämnts. Min farbror Anders har berättat: att alla voro ridande till kyrkan. Vägen var då endast en stig, nu finns ny väg. Hästarna släpptes i en hage och gästerna övernattade i ladorna, vilket tyder på, att fästligheterna varade mer än en dag, och att kläderna voro av vadmal, som höll att ligga i.

Manhuset, som ännu står kvar, innehöll stuga med valvspis och bakugn närmast köksdörren, två framkamrar, kök med öppen spis, en liten förstukammare och ett vindsrum med två innebyggda, omålade sängar med sparlakan.

Förteckning över brudskänker, som Johannes Bengtsson, Hulkeshult med sin hustru Agneta Andersdotter erhöilo på sitt bröllop 1797 i juni månad.

Kollius.	6 riksdaler silvermynt.
----------	-------------------------

Nämndeman i Kollsgård.	8 " "
------------------------	-------

Fader Bengt i Hulkeshult.	20 " "
---------------------------	--------

tillika med en silverbägare och två tumlare.

Svåger Anders i Hulabäckstorp.	40 " "
--------------------------------	--------

Petteri Vid.	16 " "
--------------	--------

Anders i Hid.	8 " "
---------------	-------

Hindrik i Hiå.	9 " "
----------------	-------

Sven i Hulabäckstorp.	8 " "
-----------------------	-------

Ander i Yttre Hiå.	10 " "
--------------------	--------

Corpral Dalgren.	5 " "
------------------	-------

Brudens fader Anders i Hulkesh. 600

tillika med 6 silverbägare, 3 större och 3 mindre, samt 5 förgyllda tumlare över 200 riksdaler värda, 3 stora kopparkittlar, en mjölkbytta, en spann, en tappskål, en kruka, en tenskål, ett fat (troligen av tenn) och 6 tallrikar, värde över 200 riksdaler, i hop vid pass 450 riksdaler.

Johannes i Västermossa.	8 riksdaler silvermynt.
-------------------------	-------------------------

Johannes i Yttervallen.	12 " "
-------------------------	--------

Bengt i Anfastorp.	6 " "
--------------------	-------

Anders i Mellanhid.	6 " "
---------------------	-------

Lars Magnisson, St. Ängasjö.	18 " "
------------------------------	--------

Jöns i Högshult.	18 " "
------------------	--------

Bengt i Hulabäckstorp m.pigan där.	8	riksdaler silvermynt.
Lars i Ängasjö.	8	" "
Johannes i Mellom Ängasjö.	8	" "
Johannes i Yttre Hiå.	8	" "
Mårten i Hesserød.	6	" "
Bengt i Lilla Ängasjö.	8	" "
Lars i Ballagärde.(Håksvik)	6	" "
Jöns i Sonabo.(Kalf)	8	" "
Anders i Ällebäckstorp.	10	" "
Arvid i andra Hid.	88	" "
Hans i Ledet.	14	" "
Jöns i Hissebo.	4	" "
Anders i Skillnabo.	4	" "
Olof i Lill Ängasjö.	9	" "
Nils i Anfastorp.	24	" "
Timotius i Mølnebyn.	12	" "
Johannes i Mellan Hid.	10	" "
Johannes i övr.Hulkeshult.	9	" "
Nils i Åsebo.	8	" "
Jöns därstädes.	10	" "
Emil i Verfhult.	12	" "
Lars i Lill Ängasjö.	6	" "
Anders i Yttre Hulabäckstorp.	4	" "
Ivar i Reglebacka.	6	" "
Lars i Hulabäckstorp.	15	" "
Nils skräddare.	6	" "
Anders Svensson i Hulabäckstorp.	6	" "
Sigfrid i Hingården.	6	" "
Anders i Hälgabo(Håksvik)	8	" "
Gossen Bengt i Hulabäckstorp.	3	" "
" Karl i Kollsgård.	4	" "
" Anders St. Ängasjö.	6	" "
Johannes på Hiå torp.	6	" "
Lars i Skillnabo.	4	" "
Spelman Jöns på Gubbaron(Mårdaklev)	4	" "
Anders Bengtsson i öfr.Hulkeshult.	10	" "
Petter i Lillegården.	18	" "
Abraham i Bossgård.	4	" "
Pigan Greta i Storegård och Sara Johanna.	2	" "
Stina i Hulabäckstorp.	2	" "
Ingrid i Yttra Hiå.	2	" "
Catarina i Hulabäckstorp.	1	" "

FOLKLIVSARKIVET
 Lunds universitet
 för folklivsforskning
 Lund
 vid Institutionen för
 nordiska språk

M. 15818 : 31.

BiH, nosanadol IexA va .nsšini

bneffögretarHV

Magdalena i Hissebo.	2	riksdaler silvermynt.
Sara i Lillegård.	3	" " " " " "
System Brita därstädes.	3	" " " " " "
Johanna i Uvebo.	3	" " " " " "
Britta i Hingården.	3	" " " " " "
Summa	1153	16%.

Således är någon gåva på 8 daler förglömd att uppteckna eller är också missräknat, då summan på stället uppräknades till 1161 o. 16%.

Till spelman	34	daler	18%
De fattiga.	4	"	12%
Lasarettet.	4	"	10%
Kokerskan.	9	"	3%
	51	"	43%

Rätt avskrivet:

Hiå i mars 1942

K. G. Larsson.

(Avskrivet ur Skillnabosläktens släktbok)

Åhaga, Hid den 18/3-63

Axel Johansson.

FOLKLIVSARKIVET
Institutionen för folklivsforsk-
ning vid Lunds universitet